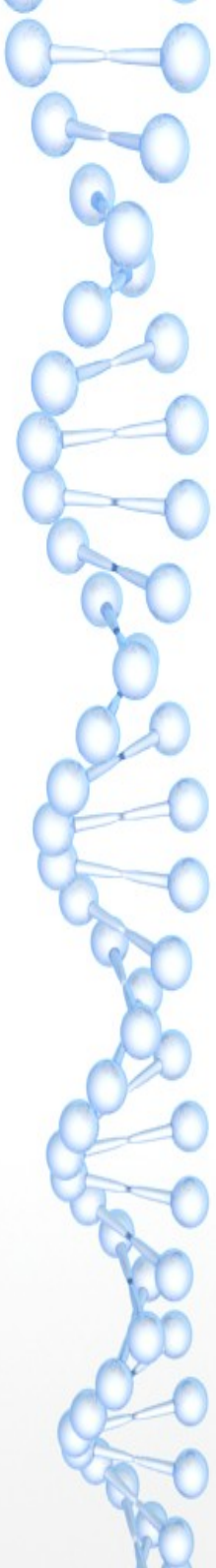
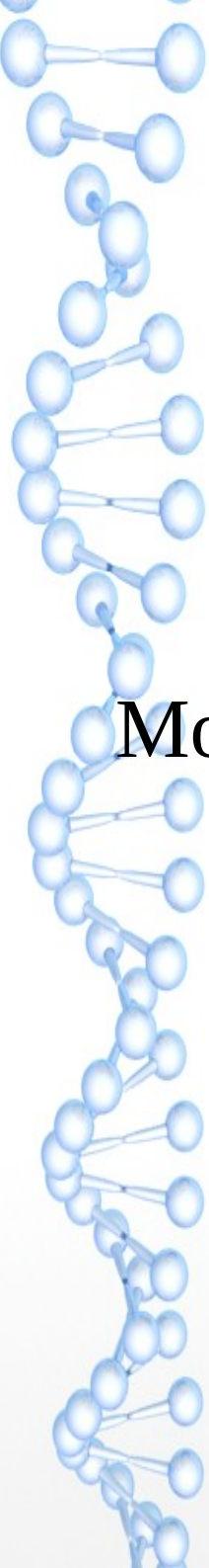

O rozwoju i nie tylko szkolnych sukcesach

Dziecko pod mikroskopem

O rozwoju i nie tylko szkolnych sukcesach

Mowa dana nam jest po to, żeby wyrażać myśli.

- Lucy Maud Montgomery

Rozwój mowy dziecka

Okres wyrazu

Okres
swoistej mowy
dziecięcej

Okres zdania

Co słychać?

Dziecko 3 letnie, potrafi porozumieć się z otoczeniem, jego mowa jest już w pewnym stopniu ukształtowana, jednak jej rozwój odbywa się w dalszym ciągu i często pojawiają się błędy. Dziecko trzyletnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski ustne i nosowe, spółgłoski: p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dź, ń, k, g, h, t, t, d, n, l, ł, j. Pojawiają się również głoski takie jak: s, z, c, dz. Dziecko już umie wypowiadać większość z tych głosek poprawnie w izolacji, a w mowie potocznej zastępuje je zaś głoskami łatwiejszymi. Dziecko zmiękcza głoski: s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź na głoski: ś, ź, ć, dź.

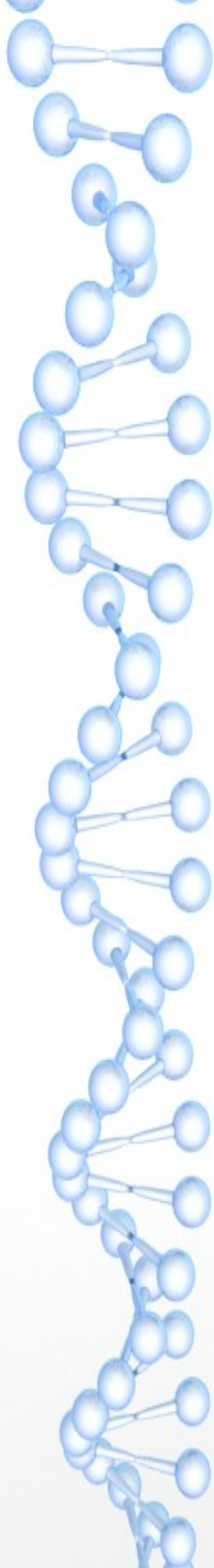
„jutro byłem u cioci...”

Dziecko 4 letnie, potrafi już mówić o przeszłości i przyszłości. Zadaje mnóstwo pytań.

utrwalają się głoski s, z, c, dz, dziecko nie powinno ich zamieniać na ich zmiękczone odpowiedniki ś, ź, ć, dź; głoski sz, ż, cz, dż dziecko może wymieniać na s, z, c, dz - jest to tzw. seplenienie fizjologiczne;

pojawia się głoska r, choć jej brak nie powinien jeszcze niepokoić;

może pojawić się tzw. hiperpoprawność związana z opanowaniem nowych, trudnych głosek np. zastępowanie głosek s, z, c, dz, przez sz, ż, cz, dż - np.: sztół, czukierek;

„Mamo, bo wiesz, lobak był...”

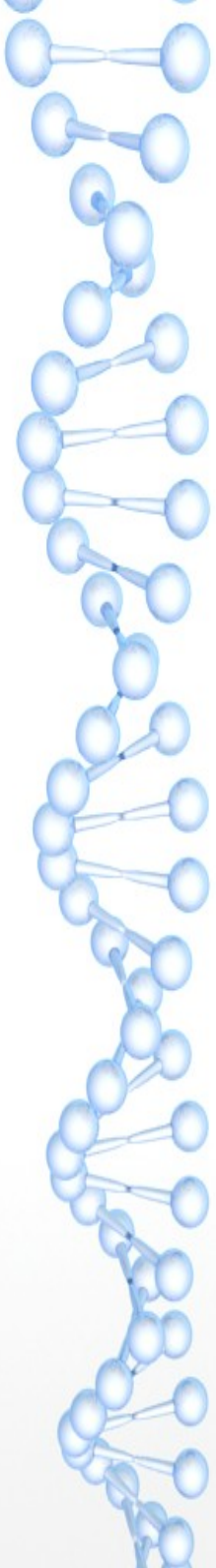
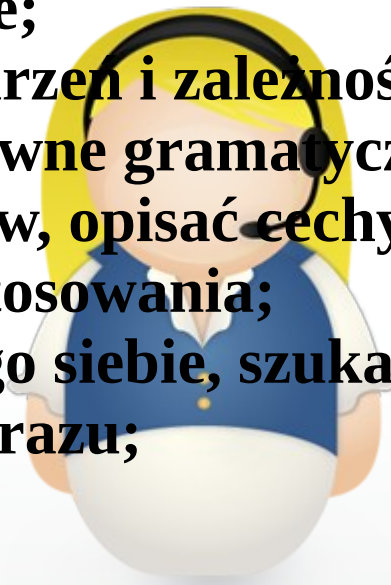
Dziecko 5 letnie, mowa dziecka w tym wieku powinna być zrozumiała a wypowiedzi dziecka wielozdaniowe dziecko potrafi już bezbłędnie powtórzyć sz, ż, cz, dż, choć w mowie potocznej mogą wciąż być zastępowane przez s, z, c, dz;

głoska r powinna być już wymawiana, chociaż często pojawia się dopiero w tym okresie;

wypowiedzi uwzględniają kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo - skutkowe, są zwykle poprawne gramatycznie;

dziecko potrafi wyjaśnić znaczenie słów, opisać cechy przedmiotów i możliwość ich zastosowania;

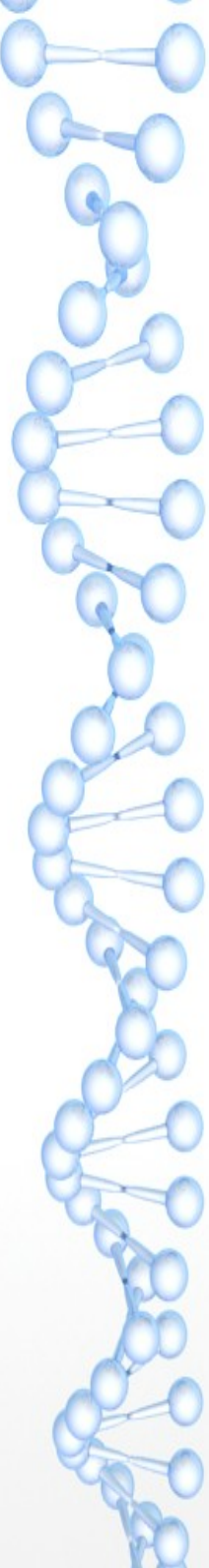
dziecko chętnie poprawia innych i samego siebie, szukając prawidłowego brzmienia wyrazu;

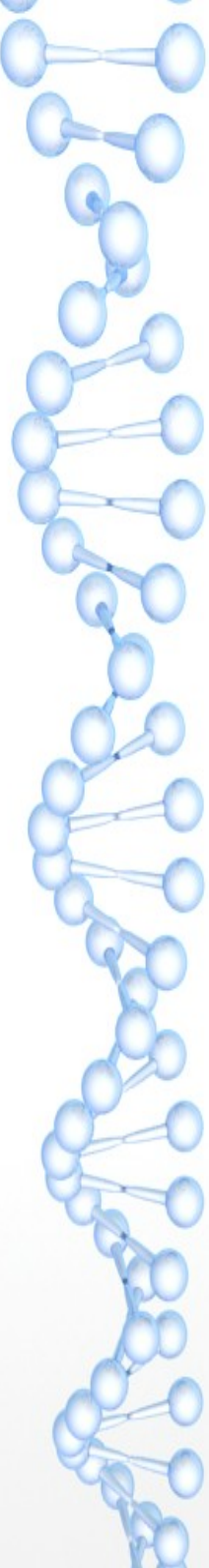
Prawie wszystko...

Dziecko 6 letnie. powinno już prawidłowo wymawiać wszystkie głoski, oraz powinno mieć opanowane mówienie.

**powinno poprawnie wymawiać wszystkie dźwięki nawet te najtrudniejsze do opanowania czyli głoski sz, ż, cz, dż oraz r;
umieć porównywać (odnajdywać różnice i podobieństwa) oraz klasyfikować przedmioty pod względem wielkości, kształtu, koloru, ciężaru, funkcji użytkowej
dokonywać analizy i syntezy słuchowej wyrazów o prostej budowie fonetycznej (tzw. głoskowania)
wyodrębniać głoski na początku, na końcu i w środku wyrazu samodzielnie wymyślać wyrazy rozpoczynające się na daną głoskę
wyklaskiwać ilość sylab w wyrazie
określać położenie przedmiotu względem otoczenia (nad, pod, obok, między, wewnątrz itp.)
określać kierunek (do tyłu, na wprost, w bok itp.)**

Obserwujmy swoje dzieci, żeby nie przeoczyć momentu, który zmniejszy ich szanse na prawidłowy rozwój językowy, poznawczy, społeczny czy emocjonalny.

-
- 1. Jeśli dziecko ma ciągle otwartą buzię, jest to objaw zaburzonego sposobu oddychania. Prawidłowy tor oddechowy wymusza pionizację języka, niezbędną do wymawiania niektórych głosek (dźwięki „szumiące”, [r]). Osoby z nawykowym oddychaniem przez usta ze względu na nieprawidłową, dolną pozycję języka często wysuwają go między zęby, deformując brzmienie wielu głosek. Mówimy wtedy o seplenieniu. Niestety jest to wada trudna do korekcji. Dodatkowo pogłębia się, gdy dzieci zaczynają tracić zęby mleczne. Deformacja dowolnej głoski zawsze jest wskazaniem do terapii logopedycznej.**
 - 2. Jeśli dziecko ma wadę zgryzu w wyniku problemów z oddychaniem, logopedzi będą wspierać leczenie ortodontyczne.**
 - 3. Jeśli dziecko ma kłopoty z nauką i koncentracją, to także może być skutek złego oddychania, niedotlenienia i niedożywienia mózgu.**
 - 4. Jeśli za trudności oddechowe odpowiada przerost trzeciego migdała, ucisk na trąbki słuchowe może spowodować upośledzenie słuchu, w konsekwencji zaś – niedoskonałości w mówieniu i odbiorze mowy.**
 - 5. Jeśli dziecko ma problemy z rozumieniem poleceń, skupieniem uwagi na wypowiedzi nauczyciela, zapamiętywaniem dłuższych przekazów, mamy do czynienia z nieprawidłowym działaniem analizatora słuchowego lub późniejszym kształtowaniem się tzw. słuchu fonemowego, odpowiedzialnego za różnicowanie głosek. Wielokrotnie jest to przyczyną wad wymowy, opóźnionego rozwoju mowy, w konsekwencji – trudności szkolnych**

Mówię, a ono nie słucha

Centralne zaburzenia przetwarzania słuchowego mogą prowadzić do trudności w uczeniu się, wpływać na sprawność językową, umiejętność czytania i pisanie, a tym samym na funkcje poznawcze.

Trzeba skontaktować się z logopedą, który pokieruje dalszym postępowaniem.

Czy podpieranie głowy i leżenie na ławce mogą mieć wpływ na mowę?

Integracja sensoryczna to koordynacja pracy wszystkich zmysłów i mózgu.

Zależy od niej umiejętność odbioru i prawidłowe wykorzystanie informacji pochodzących z naszego ciała i świata zewnętrznego.

Jeśli mózg nie zarejestruje bodźca lub źle go zinterpretuje, nie potrafimy odpowiednio zareagować.

Jeśli zmysły nie współpracują ze sobą, dziecko może mieć problemy z koncentracją, pamięcią, spostrzeganiem, słyszeniem, także z mową.

Dotyk

Układ dotykowy wpływa na świadomość własnego ciała i prakcję (planowanie motoryczne). Dzięki temu dziecko swobodnie się porusza, wie, gdzie jest i co się z nim dzieje. Może zaplanować każdą czynność ruchową, np. wejść na drzewo, zawiązać sznurowadła czy wymówić: w czasie suszy szosa sucha. Jeśli dziecko ma problem z przetwarzaniem bodźców dotykowych, nie zaplanuje sekwencji ruchów podczas wiązania butów, nie wypowie trudnego zdania, ponieważ nie będzie umiało ocenić i „zaplanować” ruchów języka, żeby szybko wytworzyć rząd dźwięków.

Równowaga

Zmysł równowagi informuje nas o tym, gdzie znajduje się nasza głowa i ciało w odniesieniu do grawitacji. Generuje prawidłowe napięcie mięśniowe niezbędne do swobodnego poruszania się w przestrzeni. Jeśli ten system działa niesprawnie, dziecko może mieć obniżone napięcie mięśniowe. Preferuje wówczas siadanie z dodatkową stabilizacją – siedzi w ławce, podpierając głowę, zahacza stopy o nogi krzesła, podkłada stopę pod pośladek, mocno przyciska otówek, tak naprawdę trzyma się go, żeby nie spaść z krzesła. Wydaje się stale zmęczone i znudzone. Wpływa to również na stan mięśni odpowiedzialnych za aparat mowy. Dziecko mówi cicho, monotonie, ma stale otwarte usta ze względu na słaby mięsień okrężny warg, ma trudności z gryzieniem. Pojawiają się problemy z artykulacją głosek, z uwagi na ciężko poruszający się język i kłopot z jego pionizacją, umiejętnością niezbędną, żeby w mowie dziecka pojawiły się głoski „szumiące”: [sz], [ż/rz], [cz], [dź] oraz głoska [r]. Wtórnie pojawia się problem mowy nosowej i zaburzeń oddechowych.

CZUCIE GŁĘBOKIE – ZMYŚŁ PROPRIOCPCJI

Zmysł propriocepcji to zmysł mięśniowy. Rejestruje odczucia z mięśni i stawów, informując o tym, w jaki sposób odbywa się wykonywany ruch. Dzięki niemu poznajemy schemat ciała, z zamkniętymi oczami wiemy, w jakiej pozycji jest nasza noga czy ręka, czy kolano jest zgięte, siedzimy czy leżymy. Mamy świadomość, jakiej siły użyć, żeby zamknąć drzwi i nie rozbić szyby, jak rzucić piłkę, by druga osoba ją złapała, wreszcie jak ułożyć język, żeby wymówić wyraz szafa. Mowa dziecka mającego problem z zaplanowaniem sekwencji ruchowej jest bardzo schematyczna. Postępuje się ono prostymi, utartymi i wyuczonymi zwrotami, ma ubogi zasób słów, kłopoty z konstruowaniem wypowiedzi. Zaburzenia schematu ciała powodują także trudności w rozpoznawaniu liter różniących się nastawieniem kierunkowym (p, b, d, g), a w konsekwencji utrudniają nabywanie technik szkolnych.

Słuch

umiejętnością odbioru dźwięków przychodzimy na świat. Nie można się jej nauczyć. Słyszymy lub nie. System słuchowy zapewnia nam umiejętności w zakresie: lokalizowania źródła sygnału akustycznego, zapamiętywania tego, co usłyszeliśmy, umiejętności powtórzenia usłyszanego komunikatu, selekcjonowania informacji ważnych od mniej ważnych, zapewnienia prawidłowej uwagi słuchowej. Jeśli działa nieprawidłowo, trudno dziecku porządkować myśli, wyrażać je werbalnie, wymawiać poprawnie. Dziecko ma problemy z rozumieniem mowy, nie różnicuje podobnie brzmiących słów, źle interpretuje polecenia, ma trudności z opowiadaniem i napisaniem tego, co chciało zrelacjonować, jego słownictwo jest ubogie. Nie potrafi także zastosować właściwych konstrukcji gramatycznych i budować poprawnych składniowo zdań.

wzrok

Mając prawidłowo funkcjonujący narząd i zmysł wzroku, jesteśmy w stanie dostrzegać rzeczywistość wokół nas, odbierać szczegóły otoczenia, rozróżniać to, co jest daleko, od tego, co jest blisko.

Możemy utrzymywać uwagę na przedmiocie (fiksacja) oraz śledzić, w jaki sposób on się porusza (ruch śledzący). Dziecko z dysfunkcją wzrokową ma podstawowe problemy w nabywaniu umiejętności szkolnych. Nie jest w stanie przepisywać z tablicy, bo trudność sprawia mu szybkie przenoszenie spojrzenia z jednego elementu na drugi, gubi się w czytanej treści, nie dostrzega podobieństw i różnic między literami, symbolami, obrazkami. Źle pisze litery – albo zbyt małe, albo za duże, odległości między literami i wyrazami są nieprawidłowe, znaki wybiegają poza linie.

Uczeń ma kłopoty z rozplanowaniem przestrzeni na kartce papieru podczas wykonywania pracy plastycznej. Ma problem z przelaniem na papier informacji słownej.

Ćwiczenia domowe

1. Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego

Celem ćwiczeń jest usprawnianie języka, warg, podniebienia miękkiego, żuchwy, a także opanowanie przez dzieci umiejętności świadomego kierowania ruchem narządów artykulacyjnych oraz poznanie prawidłowego ułożenia artykulatorów w czasie wymowy poszczególnych głosek.

Ćwiczenia:

- **unoszenie języka do dziąseł za górnymi zębami przy szeroko otwartej buzi – „język na baczność”;**
- **uderzanie czubkiem języka w miejsce za górnym łukiem zębowym – ruchy drobne, język nie opada poniżej górnych siekaczy (im szybciej, tym lepiej);**
- **prawidłowe zamykanie zębów: zęby górne w 1/3 przykrywają zęby dolne;**
- **przesuwanie języka po podniebieniu, od przodu w tył jamy ustnej;**
- **wysuwanie ściągniętych i wysuniętych warg do przodu – na górnej wardze kładziemy ołówek i jak najdłużej próbujemy utrzymać go w tej pozycji;**
- **układanie warg w „kółeczko” (widoczne 4 siekacze, zęby zamknięte); „zaokrąglenie” warg można uzyskać przez delikatny nacisk na kąciki warg dziecka własnymi palcami (kciukiem i palcem wskazującym) lub dwoma palcami wskazującymi dziecka;**
- **naprzemienne ściąganie i rozciąganie złączonych warg.**

2. Ćwiczenia oddechowe

Celem ćwiczeń jest kształtowanie prawidłowych nawyków oddechowych w czasie spoczynku i w czasie mówienia, zwiększenie pojemności płuc, wzmacnianie wydechu, wydłużanie fazy wydechowej, różnicowanie faz – wdechowej i wydechowej, poprawa jakości wymowy.

Ćwiczenia:

- „burza w szklance wody” – wydmuchiwanie powietrza przez słomkę do szklanki z wodą;
- wdech i wydech nosem;
- wdech nosem, wydech ustami;
- wdech i wydech ustami;
- trzymanie słomki nad wodą i delikatne dmuchanie – powstaje „dołek” na powierzchni wody (ćwiczenie łatwe do wykonania podczas kąpieli);
- dmuchanie ciągłym strumieniem na wiatraczek, piłeczkę pingpongową, watkę, zgniecioną z papieru kulkę (postępujemy się raz nosem, raz ustami);
- wydmuchiwanie, np. baniek mydlanych;
- powolne i długie wydmuchiwanie powietrza przez usta, np. balonik – nabieramy powietrza w policzki i powoli wypuszczamy;
- wypowiedzianie na jednym wydechu pojedynczych głosek, np. naśladowanie syczenia węża (sssss...);
- „lokomotywa” – wdech i na przemian wydech powietrza raz prawym, raz lewym kącikiem ust;
- nadmuchiwanie papierowych torebek;
- picie napojów przez słomkę;
- przyciąganie słomką (na wdechu) różnych lekkich przedmiotów, np. skrawków papieru, bibuły, waty, kawałeczków kolorowego papieru (wydzieranka z nanoszeniem skrawków słomką);
- zabawa z płomieniem świecy – lekkie dmuchanie, by płomień „tańczył”, lecz nie zgaść;
- zdmuchiwanie płomienia świecy z różnej odległości;
- wbijanie goli piłeczką pingpongową do bramki;
- dmuchanie na piłeczkę umieszczoną w misce z wodą (lub na piłeczkę w wannie podczas kąpieli);

3. Ćwiczenia słuchowe

Celem ćwiczeń jest umiejętność rozpoznawania dźwięków i różnicowanie dźwięków. To warunek prawidłowej i skutecznej komunikacji. Ważne jest nie tylko poprawne mówienie, lecz także odbiór i rozumienie mowy. Sprawne ucho pozwala dziecku skoncentrować się na kierowanej do niego wypowiedzi słownej, powtórzyć ją, zrozumieć i adekwatnie zareagować, np. wykonać polecenie nauczyciela.

Ćwiczenia:

- **odtworzenie struktur dźwiękowych według podanych wzorów stopniowo zwiększamy liczbę elementów ciągu dźwiękowego;**
 - **wystukujemy lub wyklaskujemy rytm – dziecko stara się powtórzyć i ułożyć strukturę rytmiczną z klocków, kredek, koralików lub dowolnych elementów;**
 - **dobieranie układów przestrzennych do usłyszanych rytmów;**
 - **budowanie rytmu do wybranego tekstu, np. Gabrysia ma zielony parasol:
Ga-bry-sia ma zie-lo-ny pa-ra-sol: □□□□□□□□□□**
 - **budowanie tekstu do określonego rytmu, np. △△ △△△ △△△△
Mama kupiła pomidory: Ma-ma ku-pi-ła po-mi-do-ry;**
 - **nauka na pamięć wierszyków, piosenek, wyliczanek;**
 - **liczenie wyrazów w zdaniu, sylab w wyrazie;**
 - **dzielenie wyrazów na sylaby;**
 - **kończenie zdań (rodzic rozpoczyna zdanie, np. Mama lubi..., dziecko kończy);**
 - **powtarzanie ciągów wyrazów, np. pan – mama – motyl, kot – buda – domek – piesek (stopniowo zwiększamy liczbę wyrazów, które dziecko musi zapamiętać);**
 - **tworzenie wyrazów rozpoczynających się daną głoską;**
 - **tworzenie wyrazów rozpoczynających się daną sylabą;**
 - **tworzenie rymów do podanych wyrazów, np. półka – butka, pióro – biuro;**
 - **zabawa w głuchy telefon;**
 - **słuchanie bajek, opowiadań, wierszyków, zagadek.**
- Dziecko, które umie skupić uwagę na słowach wypowiedzianych przez inną**

4. Ćwiczenia z zakresu integracji sensorycznej wspomagające rozwój mowy

Celem ćwiczeń jest ogólna stymulacja ośrodkowego układu nerwowego; rozwój i współpraca wszystkich zmysłów: równowagi, słuchu, wzroku, dotyku, węchu, smaku.

a) Usprawnianie ruchów ramion, przedramion, dłoni, nadgarstków, palców:

- **krążenie wyprostowanych ramion z boku i krążenie ramion z przodu**
– **zataczanie dużych, średnich i małych kąt;**
- **naprzemienne wymachy rąk (prawej i lewej) do przodu i do tyłu;**
- **rysowanie w powietrzu oburącz kąt, ślimaków, linii pionowych i poziomych;**
- **wymachy dłonią w różnych kierunkach i w różnym tempie;**
- **krążenie dłoni ustawionych wierzchem do góry, na dół i w bok;**
- **wypuszczanie z ręki piłki tenisowej i łapanie jej po odbiciu od ziemi;**
- **wiązanie i rozwiązywanie supeteków na sznurze od bielizny;**
- **pisanie palcem wskazującym różnych kształtów po tacy z piaskiem, kaszą manną, mąką;**
- **pisanie palcem wskazującym linii poziomych, pionowych, kótek, serc w piance do golenia.**

b) Usprawnianie motoryki małej:

- **zakręcanie i odkręcanie nakrętek od stoików;**
- **solenie potraw (ruch kciuka i palca wskazującego);**
- **robienie dziurek dziurkaczem, zszywanie kartek spinaczem;**
- **przypinanie klamerek do bielizny, np. do ściany pudełka, skakanki itp.;**
- **wrzucanie drobnych monet do skarbonki;**
- **przenoszenie drobnych przedmiotów za pomocą pęsety (także chwyt pęsetowy: kciuk, palec wskazujący) i wrzucanie do pojemników z małym otworem;**
- **ugniatanie folii bąbelkowej (kciuk, palec wskazujący);**
- **łamanie gałęzi, darcie kartki, gniecenie ziół, liści (dodatkowa stymulacja słuchowa i węchowa).**

c) Ćwiczenia ruchów naprzemiennych:

- **dotykanie na zmianę prawą ręką lewego kolana i lewą prawego;**
- **dotykanie prawym łokciem lewego kolana i odwrotnie;**
- **skoki pajacyka;**
- **chwytywanie prawą dłońią lewej pięty i odwrotnie – w leżeniu na plecach i w pozycji stojącej;**
- **prostowanie prawej ręki i lewej nogi (i odwrotnie) – w pozycji na czworakach;**
- **unoszenie prawej ręki i lewej nogi oraz lewej ręki i prawej nogi – w leżeniu na plecach.**

Na zakończenie

Mózg dziecka odbiera bodźce z otoczenia: wzrokowe, słuchowe, dotykowe, węchowe, odczucia z ruchu. Prawidłowa integracja sensoryczna sprawia, że dostrzegamy różnice między poszczególnymi przedmiotami, słyszymy ważne informacje, a ignorujemy dźwięki nieistotne, nie cofamy się, gdy ktoś chce nam podać rękę, odwracamy głowę, gdy coś brzydko pachnie, w końcu potrafimy stać na jednej nodze czy schodzić po schodach. Zaburzenia przetwarzania sensorycznego mogą utrudniać czytanie, pisanie, mówienie. Dziecko może nie różnicować wyglądu liter d, p, b, g czy podobnie brzmiących głosek [p], [b], [s], [ś], [t], [d], mylić strony prawa-lewa, słabo orientować się w czasie, mieć problemy podczas różnych aktywności ruchowych.

Dzieci od momentu narodzin komunikują swoje potrzeby. W miarę rozwoju zmieniają tylko sposoby tej komunikacji. Żeby ją doskonalić, muszą być słuchane. To najważniejsze zadanie logopedyczne dla rodziców: słuchajcie, co i jak mówią Wasze dzieci.